

<http://lweo.nl/leerling-2/456vwo>

Rekonomie

Rekenen

https://nl.wikipedia.org/wiki/Significant_cijfer

En

<i>factor</i>	<i>naam</i>	<i>symbool</i>	<i>Nederlandse naam</i>	<i>factor</i>	<i>naam</i>	<i>symbool</i>	<i>Nederlandse naam</i>
10 ¹	deca	da	tien	10 ⁻¹	deci	d	tiende
10 ²	hecto	h	honderd	10 ⁻²	centi	c	honderdste
10 ³	kilo	k	duizend	10 ⁻³	milli	m	duizendste
10 ⁶	mega	M	miljoen	10 ⁻⁶	micro	μ	miljoenste
10 ⁹	giga	G	miljard	10 ⁻⁹	nano	n	miljardste
10 ¹²	tera	T	biljoen ▶	10 ⁻¹²	pico	p	biljoenste ▶
10 ¹⁵	peta	P	biljard	10 ⁻¹⁵	femto	f	biljardste
10 ¹⁸	exa	E	triljoen ▶	10 ⁻¹⁸	atto	a	triljoenste ▶
10 ²¹	zetta	Z	triljard	10 ⁻²¹	zepto	z	triljardste
10 ²⁴	yotta	Y	quadriljoen ▶	10 ⁻²⁴	yocto	y	quadriljoenste ▶

▶ In Amerikaanse literatuur betekent het woord 'billion' 10⁹, 'trillion' 10¹², 'quadrillion' 10¹⁵ enz.

Procenten

Poep makkelijk

daarnaast :‰ > % \wedge floats > %

Indexcijfers

Een indexcijfer is gewoon procenten maar met de originele 100 procent.

Bijvoorbeeld van 500 naar 550 is een groei van 10 % en het indexcijfer is 110.

$$reel = \frac{nominaal}{inflatie} \text{ oftewel } ric = \frac{nic}{pic}$$

Levensloop

Kiezen

Consumeren : Goederen aanschaffen voor eigen gebruik

Investeren : Goederen aanschaffen met doel geld te verdienen.

Opofferingskosten : De gederfde opbrengsten van het beste niet gekozen alternatief.

Budgetlijn

Een budgetlijn kan opgesteld worden. Hierbij moet de som van de goederen (keer de prijzen) gelijk zijn aan het budget. Bijvoorbeeld :

Beltegoed (budget) = 10 euro

Belminuut = 0,05 euro

Sms = 0,02 euro

MB = 0,07 euro

Dan geldt

$$10 = 0,05B + 0,02S + 0,07M$$

Speltheorie

Bij speltheorie kan een opbrengstenmatrix opgesteld worden :

		Speler B	
		Keuze A	Keuze B
Speler A	Keuze A	Winst A : Winst B	Winst A : Winst B
	Keuze B	Winst A : Winst B	Winst A : Winst B

Er zijn twee soorten evenwichten die zich hiervoor kunnen doen:

- Evenwicht door dominante strategie : Er is een dominante strategie waardoor het hier zal blijven.
- Nash-evenwicht : Een plek waarbij het niet voordelig is om te veranderen zolang de andere niet meer veranderd.

Een voorbeeld bij een dominante strategie is het gevangenendilemma:

		Gevangen B	
		Zwijgen	Bekeken
Gevangen A	Zwijgen	3 : 3	15 : 1
	Bekeken	1 : 15	10 : 10

Hierbij is het voordeliger voor beide partijen als ze zwijgen want dan hoeven ze beiden maar 3 jaar in de gevangenis te zitten maar omdat $1 < 3$ en $10 < 15$ zullen ze allebei bekennen waardoor ze allebei 10 jaar in de gevangenis moeten en dus allebei slechter uit zijn.

Een voorbeeld bij een nash evenwicht is [TODO]

Dit soort dilemma kan worden opgelost door tit for tat. Dit werkt alleen als het spel vaker herhaald wordt. Hierbij laat eerst een speler zien dat ze bereid zijn om het nash evenwicht te verbreken (met potentiële kosten) en wachten om te zien of de andere speler het ook doet. Doet de andere speler dit niet noemen we het meeliftersgedrag. Hierdoor zal de speler weer terug naar het evenwicht. Zo ja dan is er een coöperatieve strategie ontstaan.

Er kan ook een coöperatieve strategie ontstaan door bindende afspraken. Hierbij wordt van tevoren door overleg een keuze gemaakt en vervolgens bindende maatregelen genomen waardoor er gegarandeerd wordt dat beide partijen.

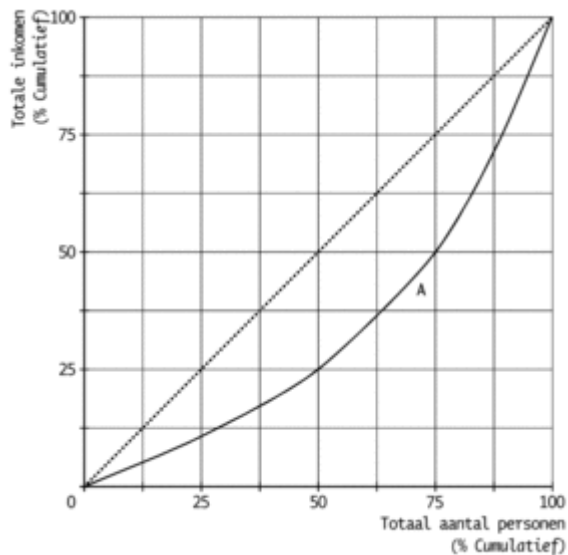
Jeugd

Stroomgrootheid : iets dat per tijdsperiode gemeten wordt.

Voorraadgrootheid : iets wat op een moment gemeten wordt.

Verdeling inkomens

Om te zien hoe inkomens verdeeld zijn kan er naar een lorenzcurve gekeken worden. Een lorenzcurve weergeeft hoeveel procent van het inkomen de armste X procent van een populatie heeft.

Om deze curve meer richting de $y=x$ lijn (perfecte gelijkheid) te trekken kan je nivelleren. Er zijn drie methodes om belasting te heffen :

- Iedereen betaald even veel (denivilleren).
- Iedereen betaald hetzelfde percentage van het inkomen (neutraal).
- Het percentage dat iedereen betaald stijgt met het inkomen (nivelleren).

Ruilen over tijd

Men kan ruilen over tijd door te lenen of te sparen. Dit noemen we intertemporele ruil. De opofferingskosten is hier de rente.

Risico en informatie

Transactiekosten : De kosten die gemaakt worden om een transactie te maken.

Volledig contract : Een contract dat alle mogelijkheden dekt. Dit soort contract is alleen theoretisch mogelijk.

Risicoaversie : Het vermijden van risico vaak tot een irrationele hoeveelheid.

Asymmetrische informatie : Beide partijen hebben niet dezelfde informatie.

Verzekeren

Door asymmetrische informatie en het natuurlijk risicoavers zijn van de mens worden vaak door mensen verzekeringen afgesloten. Hierbij betaalt ieder die verzekerd is de schade van elkaar. Bij verzekeringen is de law of large numbers geldig en dus is de premie (kosten van de verzekering) gebaseerd op de gemiddelde kosten dat een verzekerde maakt.

Vanwege asymmetrische informatie kan de verzekeraar niet bepalen wie goede en slechte risico's (mensen die weinig of veel claims maken). Ook kan er moreel wangedrag (mensen gaan door hun verzekering roekeloos claimen) optreden. Hierdoor kan er averechtse selectie optreden. Bij averechtse selectie worden de goede risico's bij een verzekering verjaagd omdat die de premies te hoog vinden voor de hoeveelheid claims die ze maken.

Om dit tegen te gaan kan de verzekering de premies differentiëren van goede en slechte risico's. Ook kan er een eigen risico geïntroduceerd worden. Dit bestrijdt niet alleen het moreel wangedrag maar dient ook als differentiatie aangezien de slechte risico's het liefst verzekeringen nemen met een lage eigen risico (en een hoge premie). De bonus/malusregeling (hoogte premie wordt bepaald door aantal claims) is een variatie op het eigen risico. Daarnaast verminderd een verplichte verzekering ook de averechtse selectie.

Principaal agent relatie

Principaal agent relatie : Een relatie waarbij beide partijen niet dezelfde belangen hebben (conflict of interest).

Sociale zekerheid

l/a ratio = Ratio tussen mensen die bijdragen en mensen die gebruik maken van een sociale regeling.

In Nederland hebben we verschillende solidariteit regelingen om zekerheid te regelen. De volksverzekeringen (verzekeringen vanuit belasting) zijn :

- WWB (wet werk en bijstand) : Uitkering om mensen met onvoldoende inkomen te helpen.
- AOW (algemene ouderdomswet) : Uitkering om ouderen te helpen.
- ANW (algemene nabestaandenwet) : Basisinkomen voor na overlijden familie.
- AKW (algemene kinderbijslagwet) : Uitkering ter ondersteuning ouders.

De werknemersverzekeringen (door werkgever betaald) zijn :

- WW (werkloosheidswet) : [@TODO : werkloosheidswet].
- ZW (ziektewet) : De werkgever moet de werknemer bij ziekte tot twee jaar blijven betalen.
- WIA (wet werk en inkomsten naar arbeidsvermogen) : [@TODO : wet werk en inkomsten naar arbeidsvermogen].

In Nederland zijn zorgverzekeringen (zvw) verplicht.

Inkomen en belasting

Primair inkomen : Inkomen voor belasting, premies en uitkeringen.

Secundair inkomen : Inkomen na belasting, premies en uitkeringen.

Er zijn vier soorten inkomen (ezelsbruggetje : KANO):

- Kapitaal (rente en huur)
- Arbeid (loon)
- Natuur (pacht)
- Ondernemerschap (winst)

In de arbeidsmarkt zijn de werkzoekende de aanbieder en de werkgevers de vragers.

Voor koopkracht geldt :

$$reel = \frac{nominaal}{inflatie} \text{ oftewel } ric = \frac{nic}{pic}$$

De loonheffing bestaat uit de volksverzekeringen en inkomstenheffingen.

In Nederland werkt het belastingsysteem (inkomstenheffing) met een schijvensysteem met heffingskorting en aftrekposten. Dit houdt in dat voor iedere verdiende euro afhankelijk van hoeveel euro er al verdient is een ander hoeveelheid belasting van af gaat met achteraf een korting post.

In Nederland is er ook belastingheffing op vermogen (spaargeld). Hierbij gaat de belastingdienst uit van een fictief rendement/inkomen uit dat vermogen er hierop wordt dan belasting betaald.

Gezin

Voordeel huren:

- Niet lenen (geen risico), maar gewoon vaste maandelijkse lasten.
- Geen zorgen over onderhoud, dat is een taak voor de verhuurder.
- Vrijheid, opzeggen en wegwezen.
- Huurstijging van de huur is beperkt.
- Mogelijkheid van huursubsidie.
- Wettelijke huurbescherming.
- Steeds meer keuze in huurvormen.

Nadeel huren:

- Moderniseren van de woning loont niet. Vaak moet de woning bij vertrek weer in de oorspronkelijke staat opgeleverd worden.
- Weinig keuze en mogelijk lange wachttijden.
- Huur wordt in de toekomst misschien afhankelijk gemaakt van het inkomen (heeft betrekking op de sociale woningbouw).

Voordeel kopen:

- Met een eigen huis doe je wat je wil, jij bent de baas.
- Mogelijke waarde stijging. Crisis of niet, een huis is een belegging voor de lange termijn.
- Meer keuze, geen wachtlijsten voor een goede woning.
- Je profiteert van de hypotheekrenteaftrek. en de nationale hypotheekgarantie.

Nadeel kopen:

- Het kopen van een huis kost veel geld, zoals overdrachtsbelasting.
- Mogelijkheid van waardedaling. Als de markt tegenzit, kan het verkopen van een huis lang duren.
- Het onderhoud is voor jou.
- Woonlasten kunnen variëren door wijziging rente en onzekerheid over hypotheekrenteaftrek.

Als een hypotheek niet betaald kan worden kan de bank het huis verkopen (executieverkoop). Soms levert dit te weinig geld op en heb je alsnog schuld. In Nederland kan een lening dan ook genomen worden met de nationale hypotheekgarantie (onder sommige voorwaarde). Hierbij neemt de regering de schuld van een huis over als de executie waarde te laag is.

Zie wereldeconomie -> het internationale economische verkeer

De oude dag

In Nederland hebben we de AOW. Dit levert een inkomen op gebaseerd op hoeveel jaar je in je leven heb gewerkt. Er zijn twee manieren om zo'n systeem te betalen:

- Het kapitaaldeckingsstelsel : Iedereen wordt gedwongen om te sparen voor zijn AOW.
- Het omslagstelsel : Iedereen betaald nu voor de AOW van nu. Deze hebben we in Nederland.

Waardevast : De koopkracht blijft gelijk.

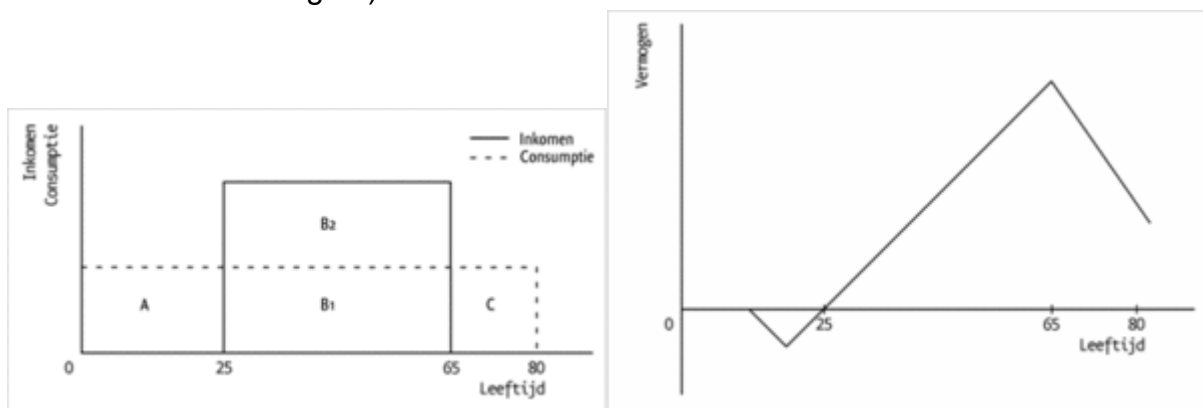
Welvaartsvast : De koopkracht groeit mee met de economie.

Dekkingsgraad : Hoeveelheid geld dat per uitkering beschikbaar is.

Soms neemt iemand er ook nog een pensioen bij. Hierbij wordt een deel van zijn inkomen achtergehouden om tijdens het pensioen weer te krijgen. Een pensioen is een kapitaaldeckingsstelsel.

Ruilen tussen generaties

In Nederland hebben wij een verzorgingsstaat (de overheid zorgt voor sociale zekerheid van de burgers).

Maar door demografische schommelingen kan een land groene druk (veel jongeren) of grijze druk (veel ouderen) ondervinden. Dit levert problemen op met ons omslagstelsel. Dit kan opgelost worden door immigratie, het veranderen van de AOW leeftijd/uitkering en het stimuleren van het arbeidsproces.

Marktgedrag

Soorten markten :

- Volledige mededinging :
 - Groot aantal aanbieders
 - Hoeveelheidsaanpasser
 - Homogeen product
 - Transparante markt
 - Vrije toe en uittreding van de markt
- [TODO]

Marktmechanisme : De onzichtbare hand die vraag en aanbod gelijk laat worden.

Systeem bij volledige mededinging

Afkortingen :

p = Prijs

q = Quantiteit

GO = Gemiddelde opbrengst

TCK = Totale constante kosten

TVK = Totale variabele kosten

GVK = Gemiddelde variabele kosten

TK = Totale kosten

GTK = Gemiddelde totale kosten

MK = Marginale kosten

MO = Marginale opbrengst

TO = Totale opbrengst

TW = Totale winst

Bij volledige mededinging geldt :

$$p = go$$

$$TO = q * p$$

$$TVK = GVK * q$$

$$TK = TVK + TCK$$

$$TK = GTK * q$$

$$MO = TO' = \frac{dTO}{dq}$$

$$MK = TK' = \frac{dTK}{dq}$$

$$TW = q * (p - GTK)$$

$$TW = TO - TK$$

Break even : $GTK = p$

Maximale opbrengst = $MO = 0$

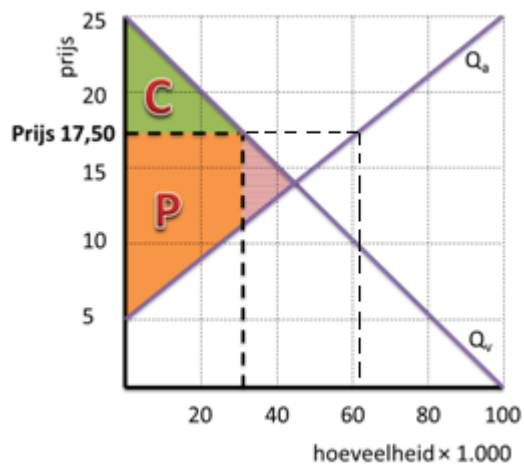
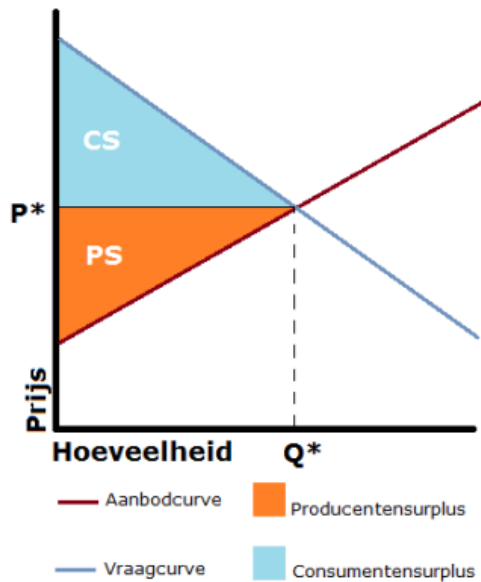
Maximale winst = $MO = MK$

Overgeleverd aan de markt

Marktimperfecties op de arbeidsmarkt :

- De arbeidsmarkt bestaat niet, het zijn allemaal deelmarkten.
- Arbeid is geen homogeen product: arbeidskrachten hebben bijvoorbeeld specifieke kennis, opleiding of ervaring.
- De arbeidsmarkt is niet transparant, werkgever en werknemer beschikken niet over dezelfde informatie (de informatie is asymmetrisch).
- De vrije toetreding is beperkt: voor bepaalde beroepen heb je een diploma's nodig.
- Door als collectief te onderhandelen, kunnen vakbonden een loon afdwingen dat hoger is dan het evenwichtsloon. Aan de onderkant van de arbeidsmarkt wordt het loon niet bepaald door vraag en arbeid. Het minimumloon legt een vloer onder de prijs van arbeid

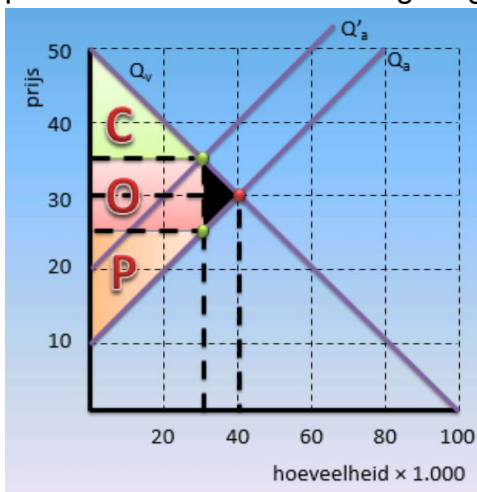
De collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's) worden per sector/bedrijf vastgesteld door onderhandelingen tussen de vakbonden en werkgeversbonden.

Bij pareto efficiëntie ($Q_a=Q_v$) Is het bovenste vlak het consumentensurplus en het onderste vak het producentensurplus.

Als de overheid de situatie bij pareto efficiëntie niet bevalt kan het ervoor kiezen om in te grijpen. Dit kan bijvoorbeeld met een minimum of een maximum. Hierdoor verandert de vraag en aanbod waardoor ze niet meer overeenkomen. Hierbij is dan vervolgens bij de laagste hoeveelheid de prijs. De driehoek die dan ontstaat ten opzichte van de pareto efficiëntie noem je de harbergerdriehoek. De delta tussen de nieuwe aanbod en nieuwe vraag is het aanbodoverschot/onderschot. Als de overheid het verschil opkoopt dan gaat de harbergerdriehoek weer naar de producenten toe net als het driehoekje daar rechts boven. Maar heel het oppervlakte tussen de vraag en aanbod zijn ook kosten van de overheid.

Als er accijns geheft worden dan zal de aanbodlijn verschuift. Hierdoor zal er minder aangeboden worden. Hierdoor zal er ook verlies zijn voor de consumenten en producenten. Maar hiervan gaat grotendeels naar de overheid.

De enige aanbieder

Monopolies kunnen ontstaan om meerdere redenen :

- Patenten en octrooien
- Grote verzonken kosten (kosten die achteraf niet terug te verdienen zijn)
- Schaalvoordelen (hoe meer je produceert hoe goedkoper per product)

Een monopolie is een prijszetter.

Bij een monopolie is er dan ook alleen een prijsafzetlijn (vraag) deze staat dan ook gelijk aan GO. Voor de rest zijn de formules hetzelfde.

Nadat bijvoorbeeld een patent is verlopen kunnen ook andere aanbieders toetreden op de markt. Hierbij is in tegenstelling tot het gevangenendilemma sprake van een sequentieel spel (na elkaar). Dit betekent dat er op elkaar gereageerd kan worden. Om dit goed te visualiseren kan een beslissingsboom gemaakt worden. Nadat een concurrent besluit toe te treden kan een bestaande monopoly beslissing om een prijzenoorlog aan te gaan omdat ze van de markt te verdrijven. In een sequentieel spel kan zelfbinding handig zijn.

Je onderscheiden van de concurrent

Er bestaat ook een derde soort markt. Een monopolistische concurrentie. Hierbij lijken de producten wel op elkaar en is toetreden makkelijk maar kan er ook aan productdifferentiatie gedaan worden. Hierdoor kan een bedrijf toch een beetje een monopolie zijn.

De strijd om het marktaandeel

Een oligopolie is een soort markt waarop enkele aanbieders (dezelfde reden als monopolie) een relatief homogeen product aanbieden. Toetreden tot een oligopolie is moeilijk omdat er eerst een flink marktaandeel bemachtigd moet worden voordat het bedrijf winstgevend wordt vanwege de schaalvoordelen. Bij een oligopolie heeft ieder bedrijf een prijsafzetfunctie waarin niet alleen van de consument afhangt maar ook van de prijzen van anderen bedrijven.

Deze strijd tot marktaandeel leidt tot prijzenoorlogen. De bedrijven kunnen dit voorkomen door aan kartelvorming te doen. Hierbij maken ze afspraken over bijvoorbeeld de afzet, prijs of productdifferentiatie. Vaak worden deze afspraken verbroken omdat het voor meer winst leidt in het eigen bedrijf. In de EU is kartelvorming verboden en wordt ook erg bestraft. Er zijn dan ook beloningen (niet gestraft worden) als een bedrijf een kartel openbaar maakt.

Soms zijn deze kartels geen eens de bedoeling maar accidenteel. Het is dan een stilzwijgende samenwerking.

Vraag en aanbod

Er zijn enkele soorten markten :

- Goederenmarkt
- Arbeitsmarkt
- Vermogensmarkt
- Valutamarkt

Vraag

Om de invloed van een prijsverandering te meten hebben we de prijselasticiteit :

$$E_v = \frac{\text{Procentuele verandering vraag}}{\text{Procentuele verandering prijs}}$$

De vraag is elastisch (grote vraag verandering dus een luxe goed) als E_v groter is dan 1 (of kleiner dan -1). Als het tussen 1 en -1 zit is het inelastisch (kleine veranderingen dus een primaire goed). Om te vergelijken met een ander product kan je ook de kruiselingse prijselasticiteit gebruiken :

$$E_{vk} = \frac{\text{Procentuele verandering vraag}}{\text{Procentuele verandering prijs ander product}}$$

Als E_{vk} dus elastisch is dan is het andere goed een substitutiegoed of een complimentairgoed. En zo heb je ook andere soorten elasticiteit (zoals inkomenselasticiteit) maar dit volgt hetzelfde patroon.

Primaire goederen worden altijd gekocht ongeacht inkomen. Luxe goederen hebben een drempelinkomen ze worden alleen gekocht als het geld beschikbaar is. Inferieure goederen worden snel weg gedaan als er meer geld beschikbaar is.

Productie van een product

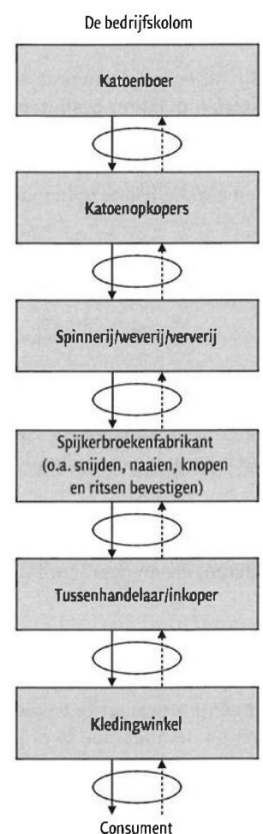
Een productieproces kan worden samengevat in een bedrijfskolom. Als stukken van de kolom binnen een bedrijf gedaan worden noem je dat integratie (tegenover gesteld differentiatie). Een bedrijf kan zich specialiseren (meer op een soort focussen) of gaan parallelliseren (verbreden). Bedrijven gaan integreren als de transactiekosten te hoog zijn. Als in een bedrijfskolom weinig bedrijven zitten in een schakel kunnen die bedrijven winst van de bedrijven boven hun toe-eigenen door minder te betalen.

Voor bedrijven (bij volledige mededinging) geldt :

$P > GTK$: zoveel mogelijk produceren

$GVK < P < GTK$: Tijdelijk produceren (op $MW=0$)

$P < GVK$: Stoppen met produceren

In de kosten van de producent zitten vaak externe kosten (maatschappelijke kosten) niet verwerkt (denk aan kosten door vervuiling). Deze kunnen door belasting gec recupereerd worden.

Verkopen van een product

Een bedrijf kan een balans maken hierop zijn alle inversteringen en financieringen bekend. De activa zijn de bezittingen en de passiva is het vermogen.

tabel 4.1 Balans J&M per 1 januari 2014

activa		passiva	
<i>vaste activa</i>		<i>eigen vermogen</i>	€ 15.000
inventaris	€ 12.000	<i>lang vreemd vermogen</i>	
<i>vlottende activa</i>		lening	€ 10.000
voorraad spijkerbroeken	€ 15.000	<i>kort vreemd vermogen</i>	
debiteuren	-	crediteuren	€ 5.000
<i>liquide activa</i>			
bank	€ 2.000		
kas	€ 1.000		
totaal	€ 30.000	totaal	€ 30.000

tabel 4.2 Resultatenrekening J&M

kosten	opbrengst
inkoopprijs verkochte spijkerbroeken	omzet
afschrijvingskosten inventaris	
energie	
huur	
rente	
(saldo winst)	(saldo verlies)
totaal	totaal

Op de balans staan voorraadgrootheden. De verandering van deze grootheden is de stroomgrootheden. Deze zet je op een resultatenrekening. Hierop staan de kosten en opbrengsten weergegeven. Net als bij de balans moet het aan elkaar gelijk zijn.

In Nederland zijn er verschillende vormen om een bedrijf te hebben :

- De eenmanszaak
 - Volledige aansprakelijkheid
 - Volledige zeggenschap
- De vennootschap onder firma (vof)
 - Meerdere eigenaren
 - Volledig aansprakelijk
 - Gedeelde zeggenschap
- De besloten vennootschap (bv)
 - Meerdere eigenaren door aandelen
 - Niet aansprakelijk
 - Gedeelde zeggenschap
- De naamloze vennootschap (nv)
 - Meerdere eigenaren door aandelen (verhandelbaar)
 - Niet aansprakelijk
 - Gedeelde zeggenschap

De markt van een product

Bij $Q_a = Q_v$ is de evenwichtsprijs. Door de onzichtbare hand (marktmechanisme) zal dit punt altijd bereikt worden.

Mobiliteit

Schaarste en ruil

Opofferingskosten : De gederfde opbrengsten van het beste niet gekozen alternatief.

Een schaars goed : Een goed waarvoor opofferingskosten zijn.

Een vrij goed : Een goed waarvoor geen opofferingskosten zijn.

Transactiekosten : De kosten die gemaakt worden om een transactie te maken.

Ruiltransacties en welvaart

Pareto-efficiëntie : De welvaart is optimaal als de welvaart van een persoon niet kan toenemen zonder dat de welvaart van iemand anders afneemt ($Q_v = Q_a$).

Betalingsbereidheid : Hoeveel iemand bereid is om te betalen voor een product.

Leverings bereidheid : Hoeveel iemand bereid is om betaald te krijgen voor het leveren van een product.

Marktverstoringen door overheidsingrijpen

Als de overheid de situatie op de markt niet bevalt kan het ingrijpen. Zie hoofdstuk marktgedrag -> overgeleverd aan de markt.

Marktmacht

Zie hoofdstuk marktgedrag -> De enige aanbieder.

Een monopolist doet het liefst aan prijdiscriminatie zodat het van iedereen precies de betalingsbereidheid kan krijgen. Dit gaat niet altijd dus wat gedaan kan worden is twee verschillende producten maken (bijvoorbeeld een treinkaart voor jongeren, eentje voor volwassenen, tweede klas en eerste klas) met verschillende tarieven en kleine verschillen in het daadwerkelijke product.

Om marktmisbruik te voorkomen zijn er meerdere organisaties die boetes uit kunnen delen.

Ontbrekende markten

Individuele goederen : Goederen die op een markt verhandelt worden.

Collectieve goederen : Goederen waarvan niemand uitgesloten kan worden.

Markt of overheid

Principaal-agent relatie : Belangenverstrengeling/conflict of interest (bv principaal = werkgever en agent = werknemer).

Economische crisis

De kredietcrisis

Omdat het bouwen van huizen lang duurt worden schommelingen op de woningmarkt veroorzaakt door veranderingen in vraag.

$$reel = \frac{nominaal}{inflatie} \text{ oftewel } ric = \frac{nic}{pic}$$

Er kan een balans worden opgesteld. Op een balans staan activa (bezittingen) die gefinancierd worden door passiva (vermogens).

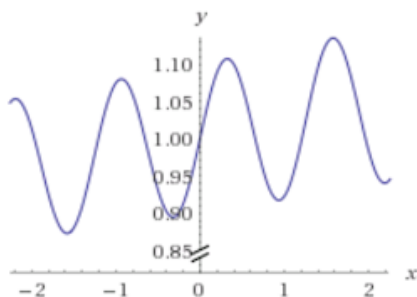
Solvabiliteit : De verhouding eigen vermogen tot vreemd vermogen.

Liquiditeit : De mate waarin een bedrijf de kortlopende verplichtingen kan nakomen.

In het begin van deze eeuw was er een zeepbel in de woningmarkt in de VS.

Economische crisis

De wereld gaat met economie altijd in een soort sinusoïde (met wel een gemiddelde stijgende (exponentiële) trend bv $welvaart = (1 + 0,1 * \sin(5t)) * 1,02^t$). Dit noemen we de conjunctuur. Bij laagconjunctuur zit de economie in het dieptepunt en hoogconjunctuur op zijn hoogtepunt.

Er zijn twee visies op economie en crisissen.

De klassieke visie door Adam Smith :

- De markt redt zichzelf wel (tijdens crisis zuivert het zichzelf).
- Overheid moet niet ingrijpen.
- Micro-economie.

De Keynes visie :

- De markt redt zichzelf niet.
- Niets doen/besparen tijdens laagconjunctuur verergert de sinusoïde.
- Men moet anticyclisch beleid voeren (besparen tijdens hoogconjunctuur en uitgeven tijdens laagconjunctuur).
- De vraag bepaald productie (niet maximale productiecapaciteit).
- Macro-economie.

Inkomen, hoe verdien je dat

KANO (kapitaal, arbeid, natuur, ondernemingschap)

(Netto) toegevoegde waarde : het verschil tussen de inkoopwaarde van spullen (en de afschrijvingen) en de verkoopwaarde van het product. Dit is primair inkomen.

Zie vraag en aanbod productie van een product.

(Reëel) bruto binnenlands product (bbp) : De som van al het inkomen in een land (aangepast voor verschil in koopkracht).

Bij het bbp wordt zwartwerk niet meegeteld.

Een economie kan als een kringloop gezien worden.

C = Consumptie

I/S = Netto investeringen/Besparingen

Iv = Vervangingsinvesteringen

Ib = Brutoinvesteringen

W/Y = Netto binnenlands product/inkomen

A = Afschrijvingen

O = Overheidsbestedingen

B = Overheidsontvangsten

Os = Overheidssaldo

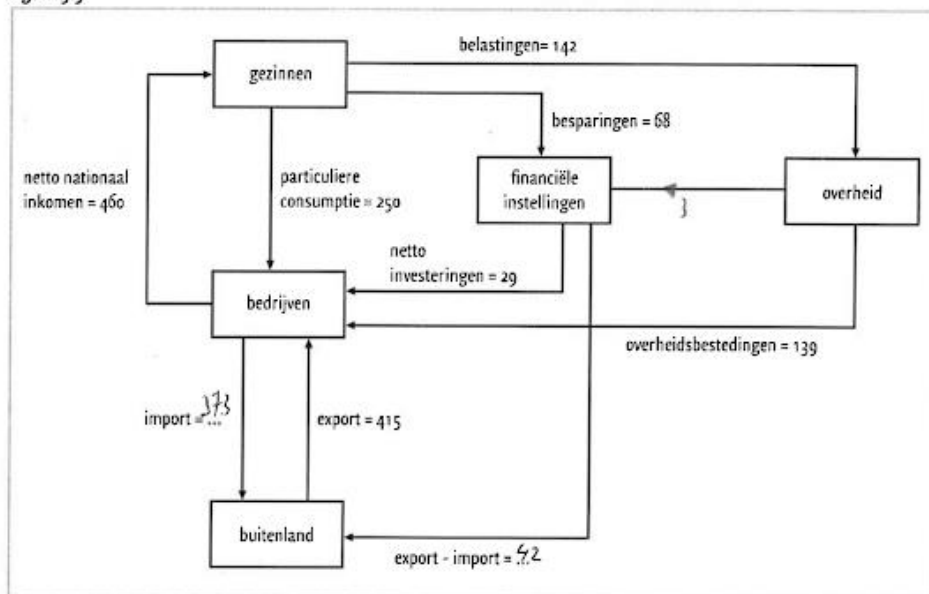
E = Export

M = Import

$$Y = C + I + O + E - M$$

Ontvangsten	Uitgave
Gezinnen	
Y	C
	S
	B
Bedrijven	
C	Y
I	M
O	
E	
Overheid	
B	O
	B-O (leningen/sparen)
Buitenland	
M	E
E-M (leningen/sparen)	

figuur 3.9

Structuur en conjunctuur

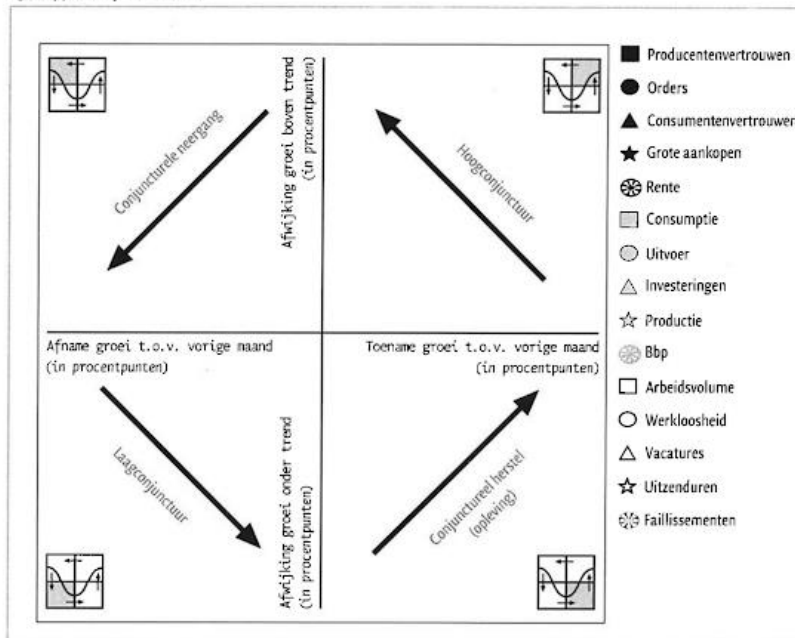
Op korte termijn is de productiecapaciteit vrijwel constant.

Op de lange termijn is er structurele ontwikkeling, een trend. Deze hangt af van KANO.

Arbeidsinkomen als percentage van de toegevoegde waarde kan uitgedrukt worden in de arbeidsinkomensquote (aiq)

$$aiq = \frac{\text{Loon}}{\text{ToegevoegdeWaarde}}$$

figuur 4.7 De conjunctuurklok

Als op de X-as de afgeleide van de groei gestopt wordt en op de Y-as de afwijking van de groei ten opzichte de gemiddelde groei. Dan krijg je de conjunctuurklok. Deze gaat altijd tegen de klok in (want ja een het is een lissajous figuur van de sinus en de afgeleide).

$$y = \sin(t)$$

$$x = -\cos(t)$$

Conjunctuurbeleid

Anticyclisch beleid houdt in dat er bespaart wordt bij een positieve richtingscoëfficiënt van de economie en uitgegeven wordt bij een negatieve richtingscoëfficiënt. Hierdoor wordt de amplitude van de sinusoïde verlaagd.

Procyclisch beleid is precies het tegenovergestelde.

Een automatische stabilisator is een mechanisme dat ingebouwd in de economie zit die uit zichzelf anticyclisch effect heeft. Bijvoorbeeld het progressieve belastingstelsel of de sociale uitkeringen.

Overheidsschuldquote : De overheidsschuld uitgedrukt in percentage van BBP.

Monetair beleid

Bij een ruim-geldbeleid daalt de rente. De lagere rente stimuleert de kredietverlening, waardoor de bestedingen zullen stijgen. Dit bevordert de economische groei.

Bij een krapgeldbeleid stijgt de rente. Door de hogere rente zullen investeerders en consumenten minder gaan lenen. Hierdoor nemen de bestedingen af. Door de afname van de bestedingen kan bestedingsinflatie worden voorkomen.

Liquide/actief geld is geld dat per direct beschikbaar is.

Van de ECB moeten banken een bepaalde hoeveelheid liquiditeit behouden.

De verkeersvergelijking van Fisher :

$$\begin{aligned} \text{Money} * \text{Velocity} &= \text{Price} * \text{Transactions} \\ &= \text{Price} * \text{Production} \end{aligned}$$

Op de lange termijn geldt deze vergelijking.

Volgens de geldgroeiregel groeit de geldhoeveelheid op de lange termijn even snel als de productie.

Het geaggregeerde-vraag-aanbodmodel

figuur 7.1 De geaggregeerde vraaglijn

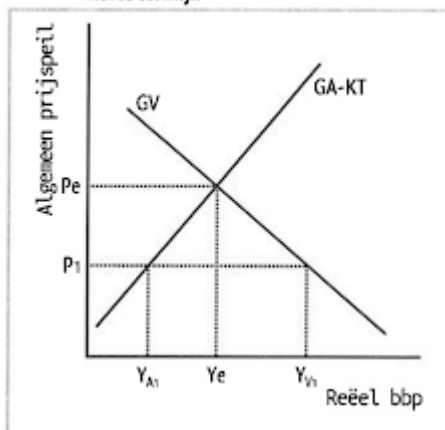
Omdat economen autisten zijn staat de variabele op de y-as. Dus als het prijspeil daalt dan zal de vraag toenemen.

figuur 7.3 De geaggregeerde aanbodlijn op korte termijn

Deze twee kan je laten snijden en dan heb je het korte termijn evenwicht.

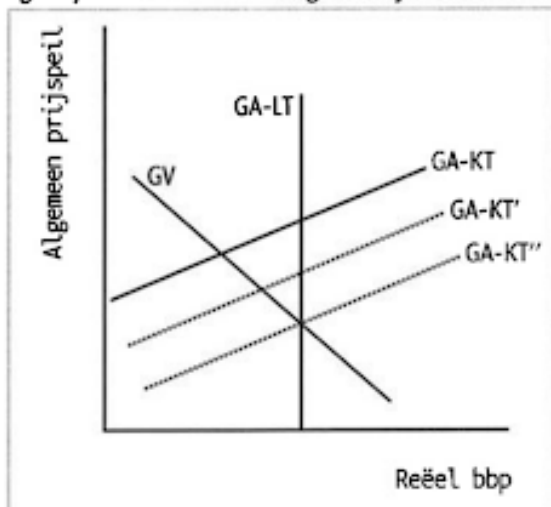
figuur 7.5 Het macro-economisch evenwicht op korte termijn

Maar op de lange termijn is de geaggregeerde aanbod lijn verticaal. Omdat de korte termijn evenwicht niet altijd overeenkomt met de lange termijn evenwicht zal de korte termijn geaggregeerde aanbod lijn zich langzaam transleren.

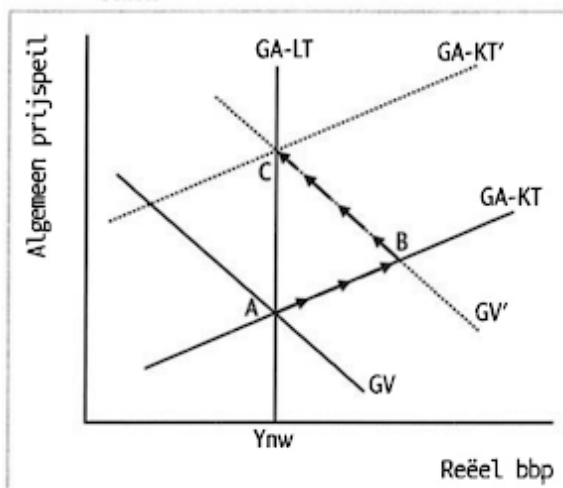
7.6 Van korte-termijnevenwicht naar lange

figuur 7.8 Van korte- naar lange-termijnevenwicht

Als de vraaglijn veranderd verplaatst eerste de vraaglijn en daarna pas de aanbodlijn.

figuur 7.11 Aanpassingsproces bij een positieve vraag-schok

De vraag kan stijgen door een export boom. maar kan ook dalen door een recessie.

Wereldeconomie

Een wereld van verschillen

De human development index geeft aan hoe welvarend en ontwikkeld een land is.

Zie levensloop -> jeugd -> lorenzcurve

Het internationale economische verkeer

Comparatief voordeel : Een voordeel waarbij de opofferingskosten (bij handel) lager zijn.

Absolut voordeel : Een voordeel waarbij de benodigde arbeid/inkoop lager is.

tabel 2.3 Arbeidstijd voor bier en wijn

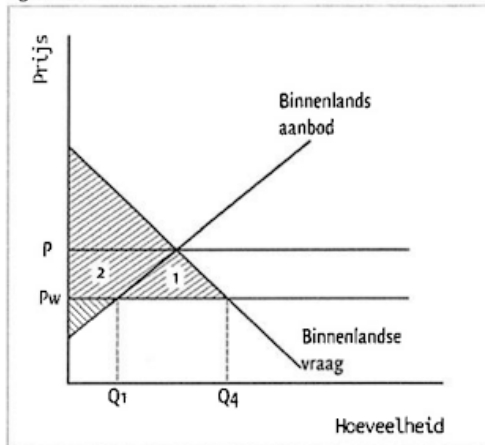
	arbeidskosten (aantallen uren arbeid nodig voor ...)		opofferingskosten per eenheid	
	vat bier	vat wijn	bier	wijn
Tsjechië	10	20	0,5 WIJN	2 BIER
Slowakije	20	10	2 WIJN	0,5 BIER

Deze voordelen kunnen enkele oorzaken hebben :

- Natuurlijke hulpbronnen.
- Arbeid.
- Kapitaal.

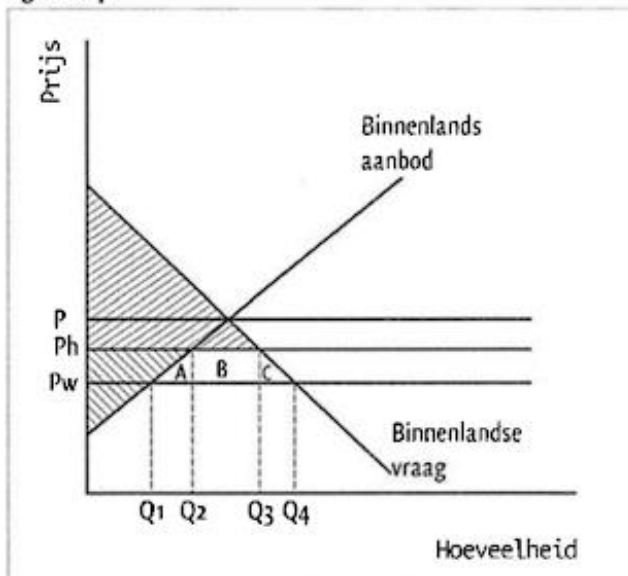
De buitenlandse markt kan een lagere prijs hebben. Hierdoor verlies de producent maar krijgt de consument er veel meer bij.

figuur 2.2

Als een land zijn eigen industrie wilt beschermen kan dat door protectie. Die kan door een tarief maar het ook niet via een tarief.

figuur 2.4

Bij een tarief verschuift de prijs van de wereld dus met die hoeveelheid. Hierdoor wordt het consumentensurplus flink verminderd maar komt er wel wat bij de producent. A en C zijn herberg driehoeken en B is naar de overheid toe gegaan.

Het besluit om wel of niet protectie toe te passen is een gevangenendilemma.

EU integratie

Wat shit over de geschiedenis van de EU.

De EU probeert een aantal dingen te bereiken :

- Gemeenschappelijk landbouwbeleid.
- Mededingingsbeleid
- Milieubeleid
- Structuur/cohesiebeleid (inkomensongelijkheid verkleinen)

Betalingsbalans en wisselkoers

Op de lopende rekening worden de internationale handel bijgehouden.

Op de kapitaalrekening worden de investerings, leningen en beleggingen bijgehouden.

Als een valuta meer waard wordt dan apprecieert het. Als het minder waard wordt dan deapprecieert het.

Een valuta apprecieert als er vraag is naar de munt om bijvoorbeeld dingen uit het corresponderende land te kopen. Maar als de import groter is dan de export kan het ook deappreciëren.

De inflatie beïnvloed de wisselkoers. Als de inflatie stijgt dan daalt de wisselkoers.

Er zijn verschillende wisselkoersen :

- Flexibele wisselkoersen : Volledig beplaat door de markt.
- Beperkt zwevende wisselkoersen : De wisselkoers mag met een kleine marge (spilkoers) afwijken van een afgesproken wisselkoers. Hiervoor kan interventie nodig zijn.
- Vaste wisselkoersen.

Deze interventie kan op meerdere methode :

- Het kopen van de munt (hierbij kan wel de valuta reserves opraken).
- Rente aanpassen (hogere rente betekent betere wisselkoers).

EMU, euro en stabiliteitspact

Tijdens het vormen van de Europese Monetaire Unie (EMU) wordt het stabiliteitspact afgesproken. In het stabiliteitspact maakten de landen afspraken over overheidstekorten en staatsschuld. Maar vanwege een gevangenendilemma hebben veel landen zich hier niet aan gehouden.